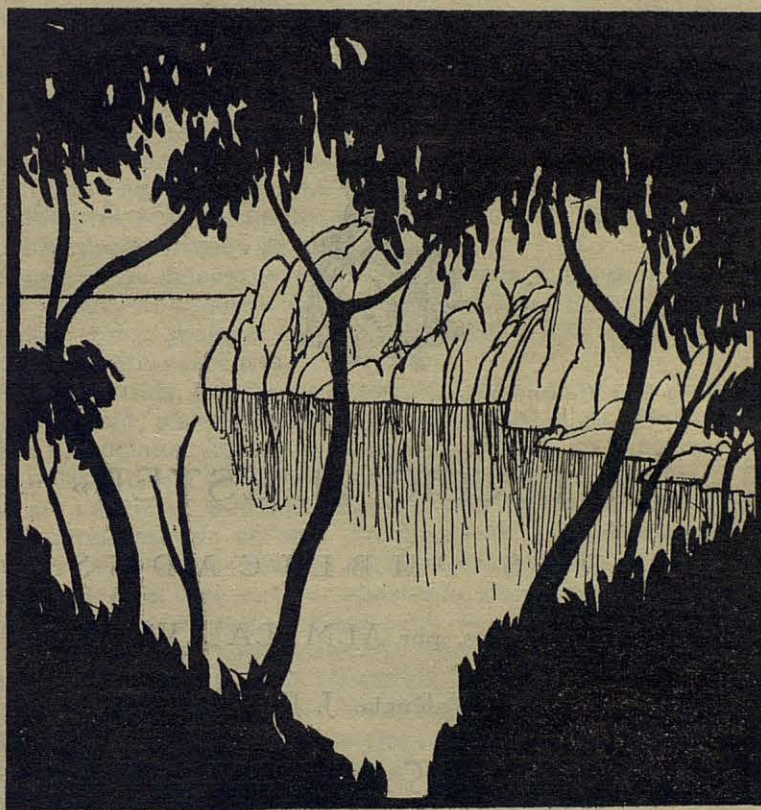

477

TAULA

de lletres valencianes

Paisatge

Josep Balaguer

SUMARI: El problema del teatre valencià, **A. PIZCUETA**.—Divulgació? Selecció?, **F. CABALLERO I MUÑOZ**.—Elogis i crítiques al perfum, **ENRIC DURAN I TORTAJADA**.—Colps d'escut i de sageta, **CARLES SALVADOR**.—El llibre català, **JOAN CARDONA**.—Pàgina d'un llibre, **EDUARD LOPEZ CHAVARRI**.—La Societat Filarmònica de València, **R.**—Poemes, **ALMELA I VIVES**.—Notes.—Bibliografia.

Número 23

PREU: 25 cèntims

TAULA

DE LETRES VALENCIANES
REVISTA LITERARIA MENSUAL

DIRECCIÓ:

Guillem de Castro, 35

ADMINISTRACIÓ:

Ciril Amorós, 39

VALENCIA

Director: A. PIZCUETA

Administrador: GODOFRED HERNANDEZ

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ ANUAL

Ordinària (Un exemplar
cada mes.. 3 PTES.
Protectora (Dos exem-
plars. 5 “

Esta classe és feta per tal de que
puguen enviar un número de propagan-
da a un Circul, Biblioteca o amic Pen-
sen que a València casi tot està per
fer i és obra de molts la que ens havem
proposat.

AVISOS IMPORTANTS

Cada autor respon en ab-
solut del treball que signa.

Els originals no es tornen.

COL·LECCIÓ «L'ESTEL»

O B R E S P U B L I C A D E S

L'espill a trossos, per ALMELA I VIVES

Blasco Ibàñez i València, J. JUST GIMENO

Vocabulari Valencià-Castellà, JOAN DE RESA

PRÓXIMA A PUBLICAR-SE

Proses de Viatge, E. LÓPEZ CHAVARRI

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

VOLUM II

AGOST 1929

NÚMERO 23

El problema del teatre valencià

ESTA molt bé que s'haja portat al camp del teatre valencià una mica de polèmica, de diàleg, de preocupació. Aquest gènere literari el teníem oblidat, per la qualitat de les seues obres, i per tal com els seus autors no han sabut amparar-se en una significació artística. Així ha creixcut en un ambient de facilitat, d'anulació de totes les dots literàries i artístiques, creant una fauna envilida per el destí de fer riure sempre i cercant aquests motius provocadors de la riallada en les zones més infames del viure valencià.

Calia reivindicar el teatre per a uns altres propòsits més purs, calia preocupar-se d'aquest problema amb una atenció responsable i orientadora. El nostre amic Bolea és el que primer ha donat aquest pas. Ha parlat des del seu diari de la situació del teatre nostre i ha descobert les seues fautes, tot i indicant el camí. Com era d'esperar, l'han secundat altres i s'han produït veues de discrepància.

Es pot admetre una discussió respecte a la manera d'ennobrir l'escena valenciana. Però ens sorpren extraordinàriament que no es consideren raonades, justes i necessàries les crítiques d'aquell teatre, malgrat tinguen el caràcter d'una condemna total i es traslladen al paper amb certa efervescència.

Els escriptors teatrals, i encara no tots, puix alguns ni tan sols sabrien intentar una defensa o justificació, s'excusen amb el públic quant algú els retrau la falta de respecte a la llengua valenciana. Açò no pot ser una eximent. El llenguatge del teatre haurà de reflectir el to normal d'una conversa un poc idealizada. Es a dir, el diàleg dels personatges, sense ser una cosa pedant i afectada deu tindre aquella dignitat i elegància que nosaltres volguerem assolir en tots els moments. Dissortadament no és aquest el cas del nostre teatre, a on es parla d'una manera disgraciosa, abjecta i ofensiva.

Es que l'autor teatral creu que per acostar-se més al públic pot prescindir del coneixement literari de la nostra llengua. Mentre un poeta, un contista, qualsevol escriptor ha de tindre sentit de l'idioma i cultura literària, l'home que produïx obres per a l'escena, considera si cap pernicios aquest punt, i prefereix tindre domini de la tècnica, imaginació, colp de vista, vena còmica. Per a ell, de fet, el teatre és un gènere extra literari. Tanmateix aquelles paraules signifiquen ben poca cosa en el teatre valencià.

Tot està en relació amb el propòsit de l'autor. No creiem equivocar-nos al pensar que la seua intenció no és altra que trobar un assumpte, dels que suministra l'actualitat, i explotar-lo per a desvetllar la risa del públic durant alguns dies. Després altra obra amb el mateix interès i així sempre. En aquestes condicions no es pot despendre gaire temps a escriure i a pensar, perquè d'altra manera surt un mal negoci.

I aquesta paraula és la que regix la vida teatral valenciana. Volguerem trobar-la aliada a una forta ambició artística, a una guspira d'idealisme, encara que fora a una nota de discreció. Però la realitat és superior al nostre desig. Per consegüent la renovació del teatre valencià s'ha d'intentar, com dia Bolea, des de fora, al marge de tot el moviment actual.

El problema del nostre teatre consistix, puix, en donar-li un caràcter literari, per mig del cultiu intel·ligent i digne del valencià; en obrir les seues portes a l'acció dramàtica, a les idees, a totes les inquietuts.

Ni a aquell company ni a tots els que li han promés ajuda i col·laboració, els poden passar desapercebibles els obstacles de trobar obres, actors i local. Amb tot i això qualsevol cosa que es faça ha de tindre més interès artístic i una significació més elevada, que les actuals temporades de teatre valencià.

A. PIZCUETA.

Divulgació? Selecció?

QUE les lletres valencianes se troben ara en un període de creixement, de consolidació, és cosa que no necessita d'esguards de singular perspicàcia per a comprobar-ho. Tots els símptomes ho denuncien. Creem que els escriptors valencians poden viure sense cap escrúpol per la possible perpetració del delictes d'assassinat de que, insensatament, algú els acusa. Més bé creem que, en el pervindre, el judici dels historiadors de l'actual generació literària, no els ha de ser advers.

Precisament per este esplendor que s'inicia, sorgix, amb major intensitat, el problema de la expansió.

Es evident que allò que satisfaria nostre ideal de revalorització del llenguatge entre les gents de nostre Poble, seria que l'obra dels artistes literaris lograra la màxima difusió. Però no hi ha que somniar. Devem mirar la realitat cara a cara.

Conseguir que'l públic nostre, desorientat, ignorant, no ja del lèxic literari, sino àdhuc de les expresions castisses, vives encara en boca d'hortolans i mariners, s'aficione de vell-nou, li prenga el gust a la literatura dels rònecs que, amb justícia, poden apel·lar-se literats, és poc menys que demanar peres a l'om. No cal fer-se il·lusions de campanyes intensives, de croades patriòtiques. Més que llabor d'artistes, la intuïm objetiu de polítics. Són massa greus i nombrosos els obstacles, per a que fiem en l'èxit d'una acció, tan feble i desarmada, com la que poden exercir els escriptors.

Si volem, puix, que les lletres valencianes, malgrat totes les dificultats, assolixquen una valorització universal anàloga a la que fruit nostra economia, nostra escola pictòrica, etc., s'imposa l'adopció d'una estratègia. Però cal que tots meditem ans, per a que els esforços vinguen eficients.

¿Quina directriu devem adoptar? ¿Influir les masses totes, descendint al seu nivell? Captar-nos l'interés especial del públic cult, impulsant la formació d'un grup selecte d'estudiosos, director i orientador de tot moviment literari?

Sense haver-se posat previament d'acord, eixa pareix la tàctica iniciada, que no sembla dur camí de frustrar-se.

Nostres preferències s'inclinen per este procediment.

Es evident que pot interessar-se a nostra gent per acció reflexa. Si el nucli de literats, dirigent, conseguix captar la atenció, la afició del públic cult, és segur que el poble, pel poder de suggestió que hi ha en lo prestigiós, girarà els ulls cap a aquelles obres i, per lo menys, els guardarà un respecte, preludi d'uns vers interés i afeció. Ha d'impressionar més, àdhuc a aquells que sols creuen en l'aptitud de nostre idioma per al saineit de costums i el romanç festiu, que l'obra dels escriptors valencians siga considerada i estimada per els estudiosos de València i de fora d'ella, que no els esforços dels literats per descendir a la comprensió del vulgus en un nivellament corrosiu i desmoralitzador.

L'opinió de les gents lletrades, de aquells qui són tinguts per cervells privilegiats, produïx una gran impressió en la gent del poble i àdhuc en l'home de tipus mig d'intel·ligència. Si'l respecte o l'elogi ve de terres estrangeres, creix indefinidament la impressió produïda. Recordem sinó, el cas del novel·lista Blasco Ibàñez. La glòria d'este eminent escriptor, ídol de la casi totalitat dels proletaris valencians—qual nivell cultural, per dissort, es troba prou endarrerit—, estriba principalment en saber traduïda la seua obra a múltiples idiomes i triomfadora arreu del món.

El dia que l'obra d'un escriptor valencià—novel·la, comèdia, poema,—traspasse les fronteres i, assolida la consagració d'un públic estranger, torne a nostra terra coronada de glòria, s'haurà conseguit més, en relació a la difusió de nostres lletres, que amb les campanyes més intenses i amb les més o menys accentuades claudicacions en ares d'un errat desig de divulgació.

Ja imaginem que alguns perspicaces voldran vore en nostres anteriors paraules una declaració implícita de nostre ideari de orientació impopular. Digam-los que si pro-

pugnem la fàctica indirecta que, amb sucintes paraules hem esboçat, és precisament per creure-la de major eficàcia de proselitisme que qualsevol altra. Creem sincerament que únicament d'esta paradoxal manera, allunyant-nos ara, podem arribar, en el pervindre, a interessar el cor de nostre Poble.

Creem, simplement, que convé ara molt més a les lletres valencianes que els seus escriptors atenguen preferentment a la qualitat que no a la quantitat.

I que no hi ha dret a demanar-los que esgoten els seus entusiasmes i el seus ideals artístics en una enorme lluita estèril.

F. CABALLERO I MUÑOZ.

PROSES LITERARIES

Elogis i crítiques al perfum

EL lector ¿no aspira mai amb fruïció, intensament, embriagant-se, al pas de una dona formosa, exquisidament perfumada?

Com les mitjes subtils, transparents; com la roba interna vaporosa, lleugera, estilitzada, l'elecció del perfum favorit és dels més delicats estudis de la dona moderna. Convençudes —molt acertadament— de que per a triomfar en la vida, i molt especialment en qüestions de amor, hi ha que donar sempre la nota de l'originalitat, del «sui gèneris», la dona moderna busca en l'atractiu voluptuós d'un determinat perfum exquisit el seu personal triomf. El perfum deixa darrere de la dona que passa una ben definida estela embriagadora, sensual i voluptuosa. Podriem dir que, aspirant l'aire que talla gentilment la dona que passa, i tancant els ulls, adivinem el pas de la dona de temperament sensitiu i delicada—fragància de gessamí o de viola—; de la dona intel·ligent i enèrgica—perfum de nard o de clavell—; de la dona amb tendreses de mare—olor de plenitud: de rosa, de magnòlia...

Però el perfumista modern, mixtificant les essències naturals en busca del colp original i amb ell aconseguir un vulgaríssim i major negoci comercial, fa una mescla deplorable dels perfums naturals, tancant la composició química de la seua invenció —una barreja capritxosa de perfums que donen l'absurde d'un perfum indefinit— en unes belles ampolletes de cristal de Baccarat que retola amb noms capritxosos, de ocasió, modernistes, per a donar la sensació d'una varietat que no existeix més que en les etiquetes: «Mimitos», «Bésame», «Flirt», «Caricias»...

L'efecte comercial és definitiu. La dona, sempre subjecta a la moda, enriqueix al modern perfumista. Però, al fer desaparèixer les essències pures, totes les dones transcendeixen el mateix perfum. I aquesta igualtat en matèria d'essències, és vulgar i ens molesta. Com ens molestaria l'adopció general d'un mateix pentinat o d'un mateix vestit. Com ens molesta tot allò que significa uniformisme.

Abans d'açò, fornen les dones al perfum natural de la carn jove, neta i flairosa, com les doncelles de les èpoques clàssiques, que sense preparats químics de Gosnell, Coty o Bouriois, també el cos femení te la seua essència exquisida i particularíssima. Cada dona—com el nard, com el gessamí, com l'atzucena—te el seu perfum propi, genuí, característic.

Sense necessitat d'artificials ingredients, tanquem els ulls i per la voluptuosa essència de la carn jove, fragant, blanca o morena, sentim la proximitat de Carme, Julia, Margarida, Elena...

ENRIC DLIRAN I TORTAJADA.

Colps d'escut i de sageta

AMB motiu del llibre de poemes «vermell en to major» s'ha obert un debat sobre les noves tendències literàries. Hi ha qui les ha blasmat d'una manera rotunda. Com escau a l'avantguardisme. Segons els blasmatadors: volem assassinar la literatura. Fem obra impopular. Repel·lim el lector. No és hora de fer jocs còmics. La nostra terra no està en saó per a sembrar tentatives avantguardistes. Som influenciats per Marinetti i «La Gaceta Literaria». Som antiquats.

Al mateix temps s'ha cridat un hurra! d'honor per haber trencat les rescloses localistes. Som poetes amb novetat, sensibilitat i esperit racial. Fem deliciosos versos de sabor popular.

Sembla extrany que un llibre continga tant de bo dins tant de roïn. Blasmes i elogis en barreja incongruent. València careix, en absolut, de crítica literària. Tendències indesitjables, llibres plens de verí encara s'alaben per mirament. Volíem restar entre el públic però la veu d'Ad. Pizcueta ens fa baixar al circ. Hem pres l'escut per a la defensa i la sageta per a l'atac.

* * *

Rebujem l'insidia o facècia que ens acusa d'assassins de la literatura.—Sabem el valencià en renaixença i procurem una absoluta esplendor més radiant, encara, que la dels clàssics. Denunciem, per tant, com assassins del valencià, la persistència del floralisme—no els Jocs Florals—(sense paradoxa), els setmanaris infrapopulars, molta part del teatre actual, el llibre de «Poesies» d'Estanislau Alberola, el de «Brots de la terra» de Gayano Lluch i la literatura que en llengua estrangera fan els literats valencians.

Rebujem l'acusació de que fem obra impopular.—Poble és el conjunt de ciutadans. L'aristocràcia de l'esperit, de la cultura és poble. Ella més que no ningú té set de literatura. Denunciem com a impopulars els poetoides, incapacitats de fer sentir emoció.

Rebujem l'acusació de que repel·lim el lector.—Des de Llorente potser ara és la primera vegada que un llibre de poemes preocupa els lectors. Denunciem com allunyadors de l'interés de la lectura les obres que ho fan pensar, que no inquieten, que no es figuren a l'ànima del lector.

Rebujem l'avís de que no és hora de fer jocs còmics.—La nostra participació en les lletres valencianes ha estat sempre i és seriosa. Escrivim valencià per política i som oabedors de les responsabilitats que tenim com a ciutadans. La literatura, per a nosaltres, és un mitjà no una fi. Som liberal i unitarista, per açò cultuarem l'ànima visible i tangible de la terra. La nostra república de les lletres i d'ideals té una presidència: Salvat Papasseit. Denunciem com a jocs còmics els que fa «L'Amic de les Arts» quant per fer antiliteratura i antiart oblida fer occitanisme.

Rebujem l'avís de que la nostra terra no està en saó per a rebre l'avantguardisme literari.—La nostra terra no és solament València. La terra que té saó per a produir «Els Nostres Clàssics» i la «Fundació Bernat Metje» pot produir i produïx poetes valencians. Denunciem els escriptors dialectalistes i subdialectalistes per llur incapacitat mental i cordial.

Rebujem l'acusació de que som influenciats per Marinetti i «La Gaceta Literaria».—El nostre meridià literari és Barcelona on hi ha prou vida moderna, prou vibració anímica per a produir noves sensibilitats. El meridià, però, és tan ample com el país: i muntanya, pla i marina té un cap i un casal. Els poetes avantguardistes valencians tenen una estrella polar: Barcelona. El nostre avantguardisme és un raig només, el literari, d'aqueixa estrella. Denunciem, per tant, les influències del pitarrisme, del floralisme, del popularisme barroer, del llorentisme i del conglomerat adscrit a la paraula «madrilenyisme».

Rebujem l'acusació de que som antiquats.—Servim, ara, la terra, sembradors, amb les millors eines que hem trobat. Cada nova tendència literària apareix, en cada

ferra, quant pot. El romanticisme valencià aparegué després del barceloní. L'avantguardisme no podia nèixer abans d'ara a València. Es producte, natural, del temps. Denunciem com antiquats els copiadors de Llorente, d'Escalante, d'Antoni de Cidon i de «La Traca».

* * *

Hem acusat el floralisme i no els Jocs Florals. El vas va ésser fet per a provocar el renaixement literari i feu un gran bé. L'aigua clara que contenia es feu putrefacta i produí el floralisme, escola estètica indesitjable. Podem regenerar els Jocs Florals i per a aconseguir-ho assaltarem, si és menester, els cadirals. El mot «avantguarda» té algunes significacions extraliteràries que no cal oblidar. Els que segueixen aquest debat deuriem rellegir el nostre assaig-proclama «El jazz, el maquinisme i la poesia pura», números 11 i 12 de TAULA. Anunciem un altre article.

CARLES SALVADOR.

El llibre català

HEM vist anotada l'opinió de que l'estiu cada any porta una crisi, per a que els diaris no patixquen de falta de notícies i de temes sobre els quals s'escriuen articles, es facen enquestes, i, en definitiva, s'ompliguen columnes. Realment aquesta és una trista època per als diaris i menys mal si s'invertix el temps en una discussió que ningú pot considerar baldera.

Llegint les seccions de bibliologia dels diaris i de les revistes catalanes, no és possible pensar que el llibre català travessa un moment de crisi. S'han multiplicat els editors i cada vegada hi ha més paper imprés. A on és la crisi?

Com és natural, s'ha encarregat d'explicar-la el lector. Pensem aterrats en les coses que es podrien dir de València sobre aquest punt. Es plany tot hom de l'escassessa de lectors en Catalunya i de la seua capacitat per a devorar llibres. Es cita el cas d'altres terres—no precisament ibèriques—a on el plaer de la lectura està molt difós àdhuc entre les classes humils, les quals consumixen tants llibres com gairebé alguns dels apel·lats intel·lectuals de per aci. L'exemple és bo per a donar-li a la lectura el prestigi que deu tindre, si es vol que a l'agafar un llibre no es crega que s'està perdent el temps en una labor que deu ser secundària en les nostres activitats.

Lectors, de totes les maneres n'hi ha. Clar és que el seu número no constitueix el desideratum, pero garantitzen l'actual producció bibliogràfica. Per a que augmente aquesta, per a que els firatges puguen ser majors i per a que l'escriptor pugua viure del seu ofici sense equilibris ni filigranes, han de nèixer més aficionats a la lectura.

Però si hi ha lectors, en canvi estàn desorientats. A aquest punt ha vingut a parar la discussió aprop de la crisi del llibre, transformada en crisi del caràcter. S'ha denunciat que la crítica s'exercix sense regularitat, arbitrariament. El lector no es troba assistit per una opinió ràpida i solvent i s'ha de guiar per el seu instint. Indubtablement açò no és cap be i justifica que es parle i es demane un canvi.

Hi ha, darrerament, una gran propensió a posar de manifest la conveniència de cultivar el caràcter. La vida catalana, tant esperitual o de cultura com política, s'ha de resoldre per el caràcter. No s'ha d'oblidar açò. I per consegüent no s'ha d'amagar una opinió adversa a les actuals demostracions del caràcter català. Derrotisme? No ho accepten els que parlen aixís. Desig d'una reacció forta, aspiració a un millorament.

JOAN CARDONA.

Pàgina d'un llibre

Una bella mostra del llibre d'inmediata aparició «Proses de viatge», d'Eduard Lòpez Chavarri, que publica la col·lecció «L'estel».

AL dia següent, dumenge, en el qual brillava el sol hermós, s'havia de continuar la marxa ben demati; però el temps passava assossegadament, i en l'esglèsia dien missa. Per lo qual allà anarem, i el que sotscriu digué en l'orgue alguna oració musical.

Esglèsia renovada amb daurats i pintures dels que agradaven als Retors d'ullims del segle XIX.

Després, en busca d'aventures.

El camí vora el riu, que presenta els xops en linia com soldats en guardia i te les aigües transparents com cristall, és encantador. Però després entrem per les serralades i el panorama es torna canviant.

Dia espèlndid: les muntanyes variant llurs colors, semblaven perseguir-se per a vore quina arribava a ser la més alta. Veniem també racons ombrivols a on els arbres creuriem que dormen centenaris; a lo millor un tall enorme deixa vore gran extensió... de més muntanyes sens fi; o ens ensenya un poblet de «naiximent» amagat en una canyada; o, en lo alt, ens mostra, lluny, fugitivament, el penyal de Morella, roig per la llum del sol en el seu macís de pedra, i blau en son castell disfuminat per la boira...

Passem vora d'un poblet les cases del qual ajupides a sota l'esglèsia, com aucells sota la mare, té a l'entrada, vora el camí, una d'eixes formoses creus de pedra, maravel·la dels pica-pedrers del Maestrat.

Allí junt, hi ha una font, i en la font unes fadrines vestides de dumenje, que riuen i criden a altres que baixen per l'empinat carrer.

I nosaltres recordavem el nom d'un músic del segle XVII, Antoni Teodor Ortells, mestre de capella que fon en el Corpus Christi de València i després en la Seu. Era un compositor que tenia els amaneraments de l'època, però que entre les seues obres hi ha una d'especial caràcter: uns «villansets» amb text valencià, o, com diu l'original: *en idioma valenciano*, i que formen un curiós catàleg dels instruments populars d'aquelles dates, a saber, dolçaines, xirimfes, guitarres, folies, castanyetes, sonalles, panderos, etcetera, tot el bullici que en les esglèsies servia per a festejar el naiximent de l'Infant Jesús.

Qui sap si l'Ortells seria de família originària d'aquestes apartades serres? I el caràcter del poble es completa amb el seu castell en el mig de les cases, vora l'esglèsia, el qual els fa sentir el caràcter militar d'aquestes terres defensades contra els musulmans per els cavallers de Montesa.

* * *

Després d'Ortells es presenta un altre lloc pintoresc: Zorita. Ja ens indica eixa paraula que s'acostem a les terres d'Aragó.

També aci tenim casals amb escut noble a la porta i alers de fusta bellament tallada. Aquesta fon, com les altres de per aci, població que es bastaba a si mateix. Poblada la serra de viletes i masies la vida era fecunda. Fàbriques de paper tenien els morescs en aquestes viles de riu, i telers de bon pany els movien les seues rodes d'aigua; i en la tranquil·litat d'aquestes rinconades vivien indústries els productes de les quals anaven a Saragossa, a Morella, a Terol i a Tortosa. I des de Florència i Pissa venien aci els marxants a comprar llanes per a teixir allà en els telers d'Itàlia.

EDUARD LOPEZ CHAVARRI.

La Societat Filarmònica de València com entitat social

En la guia «Levante» que Elies Tormo té publicada per la casa Calpe, i en allò que es referix a la nostra ciutat, parla l'autor en un paragraf, de que la vida corporativa té un ample desenroïllament en València; i a continuació nomena les societats més importants i acaba dient que hi ha a més cercles regionals, polítics i fins tauròfils.

Doncs bé; de la Societat Filarmònica no es diu res; clar és que no censurem en açò la dita guia ni al seu autor; l'edició de la guia és de l'any 1923; puix al final del 1922 el número de socis de la Filarmònica era de 521 més 35 fills de socis, i al final de 1923 el de 638 més 50 fills de socis; el número de concerts de l'any 1922 fon de 13; el de l'any 1923 igualment de 13; però amb tot i ser açò uns números encara ahui casi suficients en qualsevol Societat de concerts d'Espanya, potser quelcom existeix que ens explica la absència de la Societat Filarmònica en la llista de corporacions de la nostra ciutat, publicada per la guia «Calpe».

Avui creiem que no haguera estat omitida. Per què? Perquè a part de la seua creixença en número de socis i per tant en possibilitats i en concerts, tenen actualment una irradiació social les seues actuacions, que no podria ser desconeguda la seua existència, per qui es proposara escriure seriosament sobre la vida corporativa en la nostra ciutat.

Per ara, senzillament, la Societat Filarmònica és la més important de totes les artístiques, literàries i culturals que en València existeixen; hem donat la llista de socis dels anys 1922 i 23; de l'un a l'altre, augmenta considerablement dita llista; i anem a donar unes quantes cifres que demostren el creixement continuat de dita societat; potser serà curiós; igualment el número de concerts anuals ha anat augmentant en cada curs.

Any 1924.—Número de socis, 798, més 245 fills de socis. Es crea una categoria de socis anomenats numeraris que ocuparan les localitats altes i que arriben a la cifra de 245; total 1.102. Número de concerts, 20.

Any 1925.—Número de socis, 911; fills de socis, 89; numeraris, 411; total 1.411. Número de concerts, 24.

Any 1926.—Número de socis, 969; fills de socis, 102; numeraris, 585; total 1.656. Número de concerts, 26.

Existeix una llista d'aspirants a socis que arriba a un centenar; d'ara en avant la creixença de socis no potser elevada; causes? La insuficiència del teatre Principal, a on es donen els concerts. La primera Memòria que publicà la Societat en 1924, ja denota el malestar de la junta directiva per aquesta incapacitat. A on arribaria la creixença de socis si el número poguera ser ilimitat? No es sap; però en els que posen tot el seu entusiasme en el floreiximent d'aquesta societat, la idea de una ampla sala de concerts ha sorgit; és cavileja molt; s'arriba a nomenar alguna comissió; però fins ara, res.

Es produirà el milacre algún dia? Recordem el palau de Belles-Arts que en vida de Sorolla es projectava.

Any 1927.—Número de socis, 983; fills de socis, 101; numeraris, 563; total 1.647. Número de concerts, 28.

Any 1928.—Número de socis, 1.005; fills de soci, 99; numeraris, 561; total 1.675. Número de concerts, 30, el número d'aspirants a socis arriba a un centenar.

El lector traurà les conseqüències d'aquesta marxa ascensional; la quota de cada soci ha estat augmentada en diverses voltes; primer els socis pagaven cinc pessetes, tenint dret a una entrada de senyora; després pagaven 7'50 menys l'estiu, que es reduïa a 5; després tot l'any a 7'50. La darrera Junta general, augmentà a 10 pesetes la quota d'aquets socis, continuant com a individuals sols de 7'50, sense passe de dona; els socis numeraris paguen 25 pesetes a l'any en cinc bimensualitats.

Desconeixem encara el resultat del darrer augment; però donarem una comparació de les possibilitats de la Societat l'any 1922 quan la Societat no fon citada en la guia «Calpe» i de l'últim any:

Existència en 1921 (al final).	755'81 pts.	Existència de 1927.	33.681'96 pts.
Ingresos en 1922.	31.062'81 »	Ingresos en 1928.	111.385'75 »
Gastos	27.337'54 »	Gastos	121.172'12 »
Sobrant	3.725'27 »	Sobrant	23.895'59 »

Serà curiós citar el tant per cent de assistència dels socis als concerts; en els deu últims anys fon: 47, 50, 45'56, 67, 62, 68, 69, 65, 61, 61 0/0. També existeix una altra estadística curiosa; el número de concerts donats en la Societat Filarmònica de València en el curs de 1927-28, fon de 29; les dos societats de concerts que existeixen en Madrid,

donaren cada una 20 concerts; l'Associació de música de càmera de Barcelona en donà 18 (Bilbao i Oviedo 20 i 18 respectivament).

Vol dir açò que en València existeix una afició major que en eixes altres ciutats, una afició major i més seriosa? Estem molt lluny de creureu ho. Llavors el floreiximent de la societat a que es deu? Potser un altre dia escriurem tractant d'explicar-ho. Però entre altres coses, volem creure que és per aquella irradiació que en la ciutat tenen les audicions; efectivament: sempre s'ha procurat per els organitzadors, i des de la fundació de la Societat, portar els artistes més anomenats (alguna vegada s'han equivocat); però des d'uns anys en arrere, des dels anys de creiximent, moltes de les sessions i actuacions han tingut una modalitat especial, que no ha pogut menys de ser comentada, fora ja dels que eren socis, i de desveillar en molts el desig de presenciar-les (guiats però, més per una curiositat d'indole general que no particularment artística i en gran part també, no cal dir-ho, per snobisme). Una d'aquestes actuacions fon la vinguda de l'eminent mestre espanyol Manuel de Falla, l'any 1925, i la interpretació del seu «Retablo de Maese Pedro» i altres obres seues, sessió molt comentada; altra fon la fundació de l'orquestra simfònica de València que començà a actuar en 1924, i que pot dirse que existeix gracies a la Societat Filarmònica. Efectivament; apart de les actuacions durant l'estiu en els Vivers i alguna audició solta a on podriem dir que únicament actua (exceptuant aquelles execucions de circumstàncies) és a la Societat Filarmònica. Encara més: algún element molt important de la Junta sap els esforços que costaren l'haver arribat a donar el primer concert l'any 1924.

Totes aquestes sessions i altres han sigut per força ben comentades en la premsa i en la nostra ciutat; forçosament han desvetllat l'interés de molts... (Atre dia parlarem d'uns altres motius que hagen pogut contribuir al creiximent de la S. F.)

Per terminar, citem només el desenrotllament de la Societat Filarmònica durant el curs 1928-29; tres concerts han hagut d'una brillantor marcadissima, de les que honoren a una societat de concerts de la manera més alta: primer que res la vinguda i l'actuació del gran músic Maurici Ravel; fon tal l'anomenada que adquirí aquest gloriós artista que fins a l'entrar en algún café, era reconegut per el cambrer...

Les altres sessions foren la dedicada al músic italià Respighi i al rus Glazunoff, actuant ells personalment. (En TAULA hi hagué un eco d'aquells concerts.)

Aquestes foren les actuacions de la Filarmònica més comentades (potser també el concert inaugural en el qual el mestre Pérez Casas dirigí l'orquestra de València, tocant la simfonia «Alpina», de Ricard Straus); però en quant a l'interés artístic dels altres concerts del curs, l'enumeració parlarà de la seua importància, que solament va disminuir en molts pocs casos: Agrupacions instrumentals, trio de Bruseles, quartets de Londres, venecià (del Vittoriale) Lenen de Budapest i de Londres; doble quintet d'instruments de vent de Paris (formats per la Societat Taffanel i el quintet instrumental de Paris); la societat d'instruments antics de Paris; una orquesta de cambra de Barcelona (director Galvez Bellido), i quatre concerts de l'Orquesta Simfònica de Madrid dirigida per Arbós. L'orquestra de València, a més de les actuacions baix la direcció de Ravel, Glazunoff i Pérez Casas, actuà en tres altres concerts éssent dirigida per Josep Manuel Izquierdo i interpretant un programa tot ell de música russa i en altres la simfonia «Alpina», la incompleta de Schubert, «La Vais», «L'après midi d'un faune» i altres obres.

Pianistes: Iturbi, Schnabel, Sauer i Friedman; amb l'orquestra de València i la d'Arbós, Helena Gabriloff i el director de nostre Conservatori Sr. Bellver, el pianista Maurici Dumesnuil, donà a conèixer un piano de nova construcció derominat Pleyel-Moor.

Violinistes: Claudi Levi, Andrés Gaos i Huberman; la violoncellista Judith Bokor.

Cantants: Magdalena Grey, Carme Andújar i Elsa Respighi.

Agrupacions vocals: Capella imperial de Viena (nens) i el chor Smetana de Praga (homes sols).

El centenari de Schubert tingué la seua deguda commemoració amb la cantant Carme Andújar i el trio de Bruseles

Hui hem parlat molt d'estadistiques; voliem donar una idea de la importància de la Societat Filarmònica com a entitat social; voliem parlar també de les actuacions de l'últim curs; digam al mateix temps que aquesta Societat està subscripta a diverses revistes importants de música que poden ser consultades per tot-hom (però que no ho son casi mai...)

Altre dia parlarem d'altres coses interessants, referents a aquesta Societat.

R.

Poemes

LA TARONJA I LA LLIMA

*Taronja: forma redona
com una faç d'abadessa.*

*Taronja: color bufona
com una flameta encesa.*

*Taronja: sucre en esponja
de cànem i satalies.*

*Taronja: menja de monja
amiga de llepolies.*

*Taronja:
qui en menja se torna flonja.*

*Llima: mamelleta amb furia
eréctil i jovençana.*

*Llima: groguïssor sulfúria,
satànica i extrahumana.*

*Llima: animeta de drama
mullada de suc metàl·lic.*

*Llima: menja de la dama
que té un amant ex-camàlic.*

*Llima:
qui en menja se torna prima.*

LLOSER, SEMPRES LLOSER

*Al llunt-àgata i vi-la serralada.
Aprop la glauca platitud marina.
L'abella, en l'aire d'or, brunz i rondina
I canta la cigala soterrada.*

*Alça un lloser sa testa perfumada.
La gràcia de la Grècia hi conjumina
sa essència amb la virtut-força-llatina.
I sobressurt damunt la migdiada.*

*Eren ses branques premi de l'atleta
que primer arribava fins la meta
o en la lluita restava vencedor.*

*I ses fulles van ara a la cassola,
on la patata vull, gairebé sola,
per a glòria del pobre llaurador.*

ALMELA I VIVES.

NOTES

Joaquim Sorolla

Sense pena ni glòria ha passat el sext aniversari de la mort de Joaquim Sorolla. Allò que s'ha fet, algùn article de diari i una visita per a depositar flors sobre la seua tomba, està en evident desproporció amb la seua importància artística. Pensem que l'oblit format al voltant d'aquesta figura és complet: s'ha condemnat al fracàs el projecte de monument, per qüestions personals alienes a l'art, a Sorolla i als deures de la ciutat envers el seu pintor; no s'ha fet, diga's lo que es vullga, un «*tour de force*» per a inaugurar una sala de quadres seus en el Museu; i ara que un company nostre fa una petició minsa, insignificant, com és la de posar una làpida en la casa a on va nàixer, tot el món es fa el sord i ho deixa correr amb la indiferència acostumada.

I conste que estem en el país del sorollisme i que sols fa sis anys que el mestre va aclucar els ulls. Quan la distància siga més gran, s'intensificarà l'oblit. Aquest és el pervindre que reservem als morts gloriosos, mentres alguns vius—i ho diem en tots els conceptes—viuen assetjats per la diligència servil dels que han d'agrair-los alguna mercé.

Sorolla que en vida es va trobar en València amb una atmòsfera repelent, té dret després de mort a que se li faça una mica de justícia. I laborar per açò, és misió de la joventut que no sols viu de la seua herència, sinó que de vegades contribueix a a obscurir el seu nom.

El monument a la Província o a la Regió

La idea es va exposar damunt de les planes d' A. B. C., que és tant com considerar-la naixuda baix els millors auguris. Naturalment ningú l'ha troba destarotada, irrealitzable, secundària a altres projectes o iniciatives. Dessegida es va acceptar i hui l'Ajuntament ja ha prè l'acord de que es faça el monument no a la Regió, sino a la Província. Del dit al fet...

El procés d'aquest assumpte marca un camí ben útil als que no vullgen fracasaren qualsevol cosa aixís. Aleshores és convenient dirigir les peticions o fer les protestes des dels diaris madrilenys, perquè si hom empra les columnes de la premsa local, té un cent per cent de probabilitats de que ningú l'escolte o de que no li facen cas. Exemple? El monument a Sorolla.

Un tal senyor Vilaseca va creure que la plaça d'Emili Castelar, després de quedar despullada d'arbres, necessitava un gran monument al mig, una calçada en pedra que podia representar els temes regionals. Aquest monument ja tenia nom: es diria el monument a la Regió.

Hen pensat el turment que pot ser un monument¹ com el que es projecta, si surt per l'estil del de Llorente? Tanmateix el tema és apropòsit i es corre un gran perill que esdevinga una falla de pedra, d'aquelles que per no poder cremarles, s'han de suportar tota la vida.

Abans caldria meditar prou. I meditar sobretot si no hi ha altres obres més urgents que realitzar, si no hi ha altres monuments que deuen findre la

prioritat. I una vegada decidits caldria meditar també sobre si el monument deu apelar-se de la Província o de la Regió. En el poc temps en que es parla d'açò, ja hem vist una infinitat d'articles que demanen que se li done un caràcter regional. Les veus procedixen de pobles distints del reïne, senya de que encara és viva la consciència d'una unitat superior. Ens sembla que s'ha procedit molt llaugerament en aquest punt. No és igual dir de la Província que de la Regió. La província és un nom que sols té valor administratiu. La regió és un nom que té un valor espiritual. Aquella està predestinada a morir i aquesta a viure esplendorosament. La diferència és enorme. No val a confondre's encara. Si es fa el monument, que represente a la Regió.

Aixís opinen també uns quants escultors valencians de relleu que han escrit sobre el particular en la premsa. Aixís opinen gairebé tots els diaris que han parlat i com hem dit abans molts diaris de la regió. Es tindrà en compte aquestes opinions?

Exposició Sánchez i Lahuerta

En la «Sala Blava» han esposat una bona mostra de la seua pintura aquests dos joves artistes. Pintura que no és corrent en els nostres medis, que té per tant un caràcter polèmic i que és d'una gran utilitat per a desvetllar als que dormen a l'ombra de les fórmules ja consagrades. Els discutits pintors, Sánchez i Lahuerta, son dos temperaments distints als que unix però una mateixa direcció artística, una coincidència perfecta en les teories relatives al seu art. I no obstant cadascú te el seu accent, la seua nota personal.

Amb motiu d'aquesta exposició s'ha tornat a parlar de orientacions, de vanguardisme, d'una sèrie de coses que formen l'ambient artístic d'altres bandes i que semblaven no interessar ací. Hem vist arborositat en les converses, entusiasme i preocupació. No creguem que Sánchez i Lahuerta hagen guanyat molts adeptes; però indubtablement han remogut l'ambient.

Aquests pintors foren presentats per Max Aub, literat afiliat igualment a les modernes tendències; autor d'algunes obres reixides. Diu Max Aub:

«Fea molts anys que els rellotges de València no donaven la mateixa hora que els de París, Londres, Barcelona o Berlín. Els experts rellotgers que han aconseguit, no el milacre, però si l'avanç, son dos pintors, dos joves pintors valencians; joves, pintors i valencians.

Madurats per experiències agenes, han començat a construir el seu món. Tots els grans pintors, barallen vostés Tiziano Velàzquez, Manet, Giotto, Zak, han creat, es crearen un món. Podrà, a lo millor, semblar-se la seua obra a allò que la gent creu que és la naturalesa, serà sempre allò secundari. Front a un Rembrandt—qui diu Rembrandt diu Kokoschka—els colors, les construccions ens diran d'un món independent, recent creat fora de tota realitat, meravella que el pintor amonstra a l'astorament dels hòmens com si fora un peix, viu i cuejant, acabat de traure, per escotilló, del mar.

Pere Sánchez i Genar Lahuerta comencen a fer vibrar un món seu, ni nou ni vell, perquè no cap: viu.

Seria fàcil senyalar algunes influències—coincidències més be—de certs pintors germànics o eslaus, digam Chagall, p. e.; fet curiós si es sap que mai eixiren d'Espanya aquests pintors mossos. El major retret que s'els ha fet ha estat: Literatura. Acusant-los que volgueren dir quelcom, sense pensar que qualsevol linia realista, impresionista o sobrerrealista és ja una idea, i de què el color pur és inassolible. Amés que cada pintura és un escenari a on es desenrollen els més diversos episodis. No debaes en el teatre cada realització escenogràfica es denomina quadre. Farses, drames, sainets, autes sacramentals es desenrollen en els seus quadres. Dalí, Miró o Paul Klee recorren de vegades al circ; no hi ha en la tradició teatral res més castís».

La presentació acaba amb la següent canterella: «Es grat consignar que es pot ja deparar de pintura en València sense esmentar a Sorolla, extraordinari pintor mort fa trenta anys».

Enric Diez-Canedo

Per parlar en la «Sala Blava» durant l'exposició de Sánchez i Lahuerta, va vindre a València Enric Diez-Canedo, poeta i crític castellà.

Diez-Canedo és un home fi, espiritual, endinsat en el coneiximent dels principals moviments literaris, que ens sobta sempre amb una frase justa, amb una observació subtil. Tingueren el gust de conèixer-lo i d'acompanyar-lo per la València que havia vist en la seua infància. L'escoltarem en la «Sala Blava» a on fon presentat per Max Aub i a on parlà de València, i de les afinitats que hi ha entre la pintura de Sánchez i Lahuerta i la d'antics pintors valencians; de Fra Angèlic, el pintor de la seua devoció. I per últim, amb altres amics soparem a vora mar en la seua companyia i ens feu enmudir d'emoció el seu brevíssim brindis per València.

Servarem un grat record del seu delicat tracte personal i una admiració més profunda per l'home de lletres obert i comprensiu que és Enric Diez-Canedo.

Joan Chabàs

Chabàs també fon vingut a València des de Denia, el seu poble, per a donar una conferència en la Sala Blava sobre la nova sensibilitat.

Poeta i escriptor nou, col·labora huí en les tasques humanístiques de la Fundació Bernat Meige. Viu dins de l'ambient intel·lectual de Catalunya i està cada vegada més aprop de València.

El presentà el nostre company Almela. I Chabàs s'excusà de no parlar en valencià perquè el seu amor a la nostra llengua, megra proporcional el seu coneiximent de la mateixa.

Amb Chabàs refermarem la nostra amistat i la nostra identificació de pensament en les coses bàsiques de València. D'una unió cada vegada més ampla i més forta ha sortir la renovació de la nostra terra. Per això hem de fer tots perquè aquest costament fugisser sia més constant i fructífer.

Manuais valencians

La Diputació ha acordat instituir un premi anual de 2.000 pessetes, que es concedirà per a la impressió de la millor obra, amb caràcter de Manual, sobre distints aspectes de la vida valenciana.

Trobem plausible aquest acord, basat en una proposta presentada al Centre de Cultura Valenciana per el senyor Llorente.

Moltes vegades hem remarcat la falta de Manuals que inicien en el coneiximent dels sectors de la cultura valenciana. Aquests petits llibres que resumixen tot un ram d'estudis, que il·lustren sobre una activitat, que aplegen ordenadament en unes quantes pàgines teories o investigacions escampades en molts llibres gruixuts, son indispensables. A nosaltres ens farien un gran bé un manual de literatura valenciana, un altre d'història un altre de geografia, i aixís podríem ampliar la llista indefinidament. Manuals i monografies, son els elements necessaris en tota cultura moderna.

La iniciativa d'aquests Manuals pertany al Centre de Cultura Valenciana, entitat que volgueren més activa i adalorada per les seues finalitats. Si la tria d'aquests Manuals, queda com es de suposar al seu càrrec, seria de desitjar que no oblidaren els seus directors, i, especialment, el senyor Llorente, a qui pertany l'honor de la creació d'aquests manuals, que alhora que han servix per a fins de cultura, deuen aprofitar també per a intensificar el cultiu de la nostra llengua.

Exposició Círcul de Belles Arts

El Círcul ha celebrat durant la Fira la seua exposició de consuetud amb aportacions dels seus socis, no massa nombroses, però algunes d'elles importants. Com un quadre d'Estellés Bartual, a on es palesen les seues formidables condicions de pintor i unes escultures de Beltràn,

Exposició Vidal Corella

Vidal ha exposat, també en dies finals, en el local de l'Associació de la premsa. La major part de les seues obres eren apunts tauròfils, per encaixar millor amb el caràcter de la Fira. A remarcar les impressions de les «capeas» poblerines.

Les tendències de la literatura valenciana

Amb aquest títol de tanta amplitud cal obrir una una secció en TAULA per a recollir els parers que s'emiten sobre el vanguardisme literari que es manifesta en el nostre camp.

Però abans que res, perquè no consignar una observació? Es la següent: Alguns que esguarden el moviment de les lletres valencianes des de fora, el blasmen per antiqüat, per massa adherit a les velles normes. Allò més oposat al vanguardisme, és la nostra literatura. Altres, que el seguixen des de dins, s'esborronen de pensar en uns brots de llibertat, d'audàcia, que creuen més o menys inspirats en «La Gaceta Literaria» madrilenya, periòdic desvaloritzat entre nosaltres, però al que sempre hem d'agrair—no val a oblidar-ho—la seua actitud envers totes les literatures ibèriques.

Qui té raó? Altre dia vorem d'esbrinar-ho. Hui anem a complir allò que hem promés al principi.

Miquel Duràn ha publicat dos articles en «Las Provincias», induït per les excitacions d'un comunicant seu que troba el nostre moviment en perill.

En el primer diu: «El retràs, entre altres que diré després, és el gran defecte del vanguardisme, futurisme o maquinisme en la literatura valenciana.»

«Les novetats literàries, artístiques, teatrals d'eix centre internacional que és París, a on aflueixen Itàlia i Rússia, Anglaterra i Escandinàvia, Alemanya i Amèrica arriben a Madrid amb vint anys de retràs. I això és lo trist del nostre vanguardisme literari, que per a imitar les extravagàncies fracassades i velles del futurisme maquinista de Marinetti, haja estat necessari l'aparició de «La Gaceta Literaria», de Madrid, amb les seues tonteries, els seus malabarismes, les seues pallassades i la seua molta literatura necia i pobre»

En el segon article, després de confessar que no és enemic de lo nou, insistix: «No m'asusten i m'interessen encara que no les accepte, totes les novetats i totes les audàcies en lletres i en art. Adhuc crec que pot fer-se en valencià i en arts plàstiques, allò que no deu fer-se en literatura en valenciana. Encara que no és amb els ulls tan sols, que s'han de mirar les obres d'art, els ulls valencians estan millor preparats—i això és important i comprensible—que no l'enteniment literari i autòcton per a acceptar les novetats, suposant que realment ho sien i que beneficien o acceleren el triomf de la causa que es persegueix, de la qual la poesia, la literatura, l'art, són ànima i cor i personalitat i esperit i braços i armes i banderes i trofeus i vida i raó d'existir.»

«Perquè no devem oblidar que València en l'aspecte de les lletres valencianes no és un poble normalment constituït; que és un poble infant; que com a infant cal cuidar-lo molt; que encara se l'ha d'ensenyar a llegir bé i a escriure; que foia ridícul o carnavalesc vestir-lo d'home o d'excèntric; que en les llengües i literatures francesa, anglesa, italiana, castellana, pot fer-se allò que no és possible en la nostra que acaba de desvetllar-se; que és indispensable l'abnegació i el sacrifici dels nostres hòmens de lletres—comprenc ara totes les terres de llengua catalana—i el més necessari és el sacrifici de la vanitat, del jo pretencions, fatue, insoportable.

Miquel Duràn opina «que hi ha que combatre com nociu per a la salut de les nostres lletres:

L'antiquat futurisme maquinista del fascista Marinetti, huí acadèmic gràcies al fascisme,
La indesitjable «Gaceta Literaria»,
I els sis o huit superrealistes catalans.»

Eduard Martínez Ferrando ha començat a publicar una sèrie d'articles sobre aquest assumpte en «La Voz Valenciana». En el pròxim número en donarem compte.

BIBLIOGRAFIA

Els llibres de «L'estel»

Agraim a *Cultura Valenciana* la següent nota que dedica al «Vocabulari valencià castellà» publicat per «L'estel»:

«La col·lecció «L'estel» dona als seus subscriptors i al públic en general com a tercer volum de la serie que va començar a publicar, un vocabulari, i un vocabulari prologat—estudiat—per Salvador Guinot, lo qual és una garantia del alt interès lingüístic i literari que l'obra estampada te que tindre per al nostre poble cult.»

El «Vocabulari» que huí presenta «L'estel» no es el resultat del treball d'un autor o erudit de huí; no sabem fins a quin punt seria de agrair un altre vocabulari valencià castellà de caràcter general després del publicat per l'acadèmic P. Fullana, que encara que ortogràfic és prou per el nostre públic que no te al seu alcanç els diccionaris de Llombert, Martí Gadea, etc., mentres està per sortir l'invers, es dir, els vocabularis o diccionaris castellà-valencians, que seria—no hi ha dubte—el major be que es puga fer a la llengua i cultura valencianes, perquè incorporaran bon número de plomes al conreu de la llengua.

Huí tens davant, llegidor, el «Vocabulari» atribuït al gran Bisbe Honorat Joan, pero que pertany al prevere Joan de Resa, devotíssim del nostre Ausias March i editor curós de les seues obres. Este «Vocabulari», com diu l'ilustre prologuiste, «mereix singularíssima estimació a nosaltros, valencians, per ser obra d'un castellà i per haver ab lo seu esforç, no sempre lloable, pero sí sempre estimat, contribuït a la major difusió de l'obra del gran poeta místic del amor».

Obres com esta son sempre oportunes, pel seu lèxic antic, clàssic i en bona part viu encara, d'una altíssima vàlua, perquè com diu el mateix meritiós Salvador Guinot al judicar la decissió de «L'estel», publicant-la es fa molt bona sembra de llavor lexicogràfica que vullga Déu—son les seues paraules—done fruits tan nombrosos i sabrosos com de tot cor esperem.

Esta publicació, posada baix la revisió de l'ilustre castellanenc, tan bon coneixedor de la literatura valenciana, ha de tindre totes les simpaties del públic distinguit.—F. M. L1.»

Joan Chabàs dedica en la seua secció habitual del «Diario de Barcelona» la següent nota al Vocabulari de Resa:

«En la col·lecció «L'estel»—mostra del devot esforç espiritual amb que València al mateix temps que torna a la seua millor tradició de cultura pròpia s'incorpora a la nova cultura catalana—, acaba de publicar-se el «Vocabulari valencià-castellà» de Joan de Resa, precedit d'un pròleg de S. Guinot. Es publicà aquest Vocabulari en 1555. El seu autor l'escrigué segons declarava en el prefaci per a la millor comprensió d'Ausias March per els estrangers a la seua llengua i encara per els mateixos naturals. No era ni valencià ni català l'autor d'aquest lexicot. Era de Castella i tots els seus sentiments eren castellans. Al valencià li diu, de promte, «llengua de plom» sense advertir, com és llauger, com és plegable i subtil eixe romanç per a marcar en ell els maticos del sentiment. Escriu el seu Vocabulari per amor del poeta. Vol ell que la «gràcia i la condició del senyor de Beniarjó no quede tancada en la presó de la llengua llemosina». Amb la pretensió d'universalitzar l'obra del poeta català-valencià, ja que no el traduíx l'acompanya del seu vocabulari Senyalem aquest cas d'amor a un poeta la virtut del qual fa que un extranger de la seua llengua es prenga el treball d'estudiar-la a fons i d'escriure un diccionari. Heus aci com una devoció intel·lectual està iniciant un amor més ample; com eixa devoció

per un líric determinat comença a ser, encara que sense adonar-se'n l'autor del Vocabulari, i gairebé a pesar seu, amor profitós per tot un poble i tota una cultura. Açò és prova de que la cultura és un del vinculs més profons i eficaç per a lligar entre els pobles estrets llaços d'amistat i comprensió.

Joan de Resa era un capellà d' Felip II. Amb el fill d'aquest rei havia estat en València i havia après el català dels llavis doctes d'Honorat Joan, mestre del príncep, erudit, bisbe de València. Durant molt de temps el diccionari és atribuït a aquest bisbe. Ara posa en clar Salvador Guinot, en erudit pròleg la qüestió de l'originalitat. Ell defineix, amb erudita precisió, tots els detalls i documents necessaris per a provar-nos la paternitat indiscutible de Resa. Es segur que el castellà escrigué aquest Vocabulari que «L'estel» reedita amb tan bona acert.»

Un nou llibre de Bayarri

Acabem de rebre el llibre de Bayarri «La meua xiqueta», recent publicat.

A punt d'entrar en màquina el present número, no ens és possible més que anunciar la seua aparició.

Se trata d'un pomell de poesies, inspirades, on el cor del poeta vessa d'amors paternals. La forma: és sencilla, clara, d'un to verdagueria, com cal al tema que li suggerix tan belles i intenses emocions. És una obra d'un valor de sinceritat enorme. Allí és reflectiu Bayarri, vehement, impetuós, sensitiu, fervorós i amb un tendre cor de pare, esclatant d'amor, que es descubreix en totes les composicions que formen el llibre.

Es un obra que impresionarà fortament als lectors que tinguen l'acert d'adquirir-la (Administració: Mestre Chapí, 12. Preu 2'50 ptes.)

La Catedral de València

El reputat arqueòleg Elie Lambert publica en el número d'abril-juny de 1929 del *Bulletin hispanique* una extensa nota sobre «La Catedral de València» de F. Almela i Vives, i «La Catedral de Lleida», de Joan Bergós, llibres publicats per l'«Editorial Barcino».

Traduïm el que diu referent a la seu valenciana: «L'antiga catedral de Lleida i la catedral de València tenien en l'orige moltes semblances. Una i altra conserven encara portades romàniques molt similars que daten solament del segle XIII. I els campanars octogonals afegits fora de l'obra a ambdues en el segle XIV son obres molt anàlogues de la poderosa i original escola d'arquitectura gòtica que es va desenrollar als estats aleshores units de Catalunya i d'Aragó, al mateix temps que veritables torres-micarets en les quals es perpetuen tradicions locals deixades a les portes de la Catalunya carolíngica i romànica en les regions que durant molt de temps foren musulmanes del suroest català i de «Levante» (entrecomillat en l'original). Després, els dos importants monuments han sofert en el transcurs dels segles avatars lamentables que han alterat llur caràcter divers, però profundament.

Els canvis de la moda i del gust foren els que transformaren la catedral de València fins el punt de fer l'arquitectura i la decoració primitives tan difícils de conèixer en l'interior que avui no es pos-

sible cap reconstitució. Amb una guia de 600 pàgines publicada en 1909 pel senyor Josep Sanchis i Sivera, el llibret molt manejable del senyor Almela i Vives és l'única monografia consagrada al curiós monument. I dona una idea suficient de totes les modificacions que, sobre tot en el segle XVIII, suprimiren a l'interior l'obra de l'Edat Mitja, mentres aquesta resta a l'exterior en gran part intacta en mig de les construccions adventícies que han rodejat la catedral.

La porta dita del Palau, en el braç sur, és l'única que ha conservat alguna cosa de la tradició romànica tant de temps mantinguda en València, com en Lleida i en tota Catalunya. I sembla molt a la porta anomenada dels Infants de l'antiga catedral de Lleida o a la portada principal de l'església d'Agramunt. En canvi, el braç nord ha conservat, amb la porta dita dels Apòstols, tota una façana de transept que és, tant per l'escultura com per l'arquitectura, una de les obres més importants de l'art gòtic al sur dels Pirineus. En el creuer del transept, un gran «cimbori» octogonal és una altra obra magistral del mateix estil. Finalment, a l'esquerra de la façana principal, que solament data del segle XVIII, la célebre torre del «Micalet» completa la coneguda silueta de la catedral valenciana i testimonia la vàlua dels artistes que en el segle XIV s'havien assimilat l'art gòtic procedent de França en els dominis dels soberans comuns de Catalunya i d'Aragó».

Antologia de poetes valencians

La publicació castellana «Los poetas», amb aquesta breu antologia, és ja el segon quadern que dedica a les nostres lletres. El primer comprenia varies poesies de Teodor Llorente i un estudi. Aquest porta igualment un estudi, dedicat a Querol, i poesies escrites directament al castellà o traduïdes a aquesta llengua, i tan sols algunes en valencià, totes elles de poetes nostres.

El títol d'antologia no escau be a aquest recull, fet massa ràpidament, sense un verdader criteri de selecció, sense una tria escrupulosa. Potser no s'ha pogut elegir i per això s'ha reunit les poesies que l'atzar ha portat a mans de l'encarregat d'aquest quadern. Perquè es nota l'absència de molts noms i no volem dir que altres dels que hi figuren deurién ésser exclosos, però és indubtable que no aporten ningun interès a aquesta antologia.

Per altra banda no hauria estat sobrer un cert ordre en la publicació d'aquestes poesies, que s'hagueren pogut col·locar per èpoques o be agrupat segons altra norma. Tampoc es devia considerar supèrflua una indicació biogràfica baix de cada nom.

L'estudi de Querol, que signa Lluís Guarnier, dins del poc espai que oferix aquesta publicació, és prou complet i interessant.

REVISAT PER LA CENSURA
GOVERNATIVA

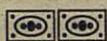
Renovación Tipográfica.-Gandía, 3.-Valenc

Tintoreria Soto

NOM I MARCA REGISTRATS

Grans Tallers per a la neteja en sec i el tenyit de robes usades

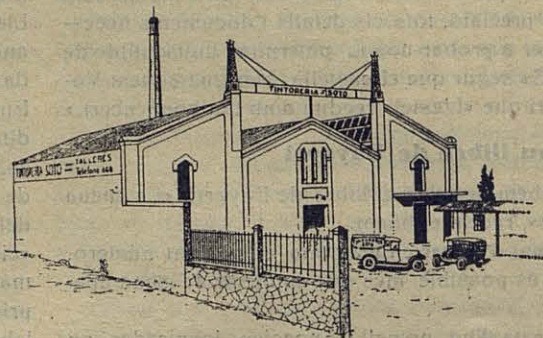
SUCURSALS
EN VALENCIA I CASTELLÓ

DESPATX CENTRAL:
AVINGUDA DEL PORT, 47

TALLERS:
Institut Candela, J. S. (Junt a l'Avinguda del Port.)

:: Els tresors de nostra llengua
són posats a preus que tots poden pagar.

LA CRÒNICA DEL REI JAUME I

i
LA CRÒNICA DE MUNTANER

(A 2 pesetes el volum.)

Col·lecció «Els nostres clàssics»

De Jaume Roig

El Llibre de les Dones

Pròleg i notes de

F. Almela i Vives

SAN VICENÇ FERRER

(Un volum 1 pta.)

EDITORIAL BARCINO

Portaferrisa, 17. — BARCELONA

Col·lecció "L'Estel"

Sis llibres a l'any. . . . 12 pesetes

Envieu les vostres subscripcions
al Director: Guillem de Castro, 35,
València.

PER A REGISTRAR

Patents, Marques, Models Indus-
trials, Especialitats Farmacéu-
tiques, etcétera

escriuiu sense cap compromís a
la coneguda

Agència General de Patents i Marques

CLARKE, MODET & Co

CASA FUNDADA EN 1879

Sucursal per a Catalunya, València i Balears:
Rambla de Canaletes, 6 - BARCELONA

Oficina Central:

Alcalá, 67 - MADRID